

Warszawa, 5 sierpnia 2014 r.

KMP.573.44.2014.WS

Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 4 w Warszawie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, zwanego dalej OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, dnia 18 czerwca 2014 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 4 w Warszawie (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (dalej: KMP): Marcin Mazur-zastępca dyrektora Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji*, dr Aleksandra Iwanowska oraz Wojciech Sadownik (prawnicy).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli KMP było sprawdzenie na miejscu sposobu przestrzegania praw nieletnich, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka oraz jego podstawowych problemach, przedstawionych przez Mariusza Sztyka – dyrektora placówki,
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi wychowanków, świetlic, sal lekcyjnych, sanitariatów, etc.,
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka,
- analizie m. in. akt osobowych wychowanków, arkuszy obserwacji wychowanków, losowo wybranych indywidualnych planów edukacyjno-terapeutycznych, dzienników zajęć wychowawczych, księgi wychowanków, rejestru wydarzeń nadzwyczajnych.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz dokonano pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora MOW o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki.

2. Informacje ogólne

Wizytowany przez przedstawicieli KMP Ośrodek jest funkcjonującą całodobowo placówką resocjalizacyjną, dla chłopców niedostosowanych społecznie w normie intelektualnej. Organem prowadzącym MOW jest Urząd Miasta Stołecznego Warszawa. Nadzór pedagogiczny sprawuje Mazowiecki Kurator Oświaty. Ośrodek jest jednostką budżetową. W skład Ośrodka wchodzi 134 Gimnazjum Specjalne.

Pojemność placówki wynosi 36 miejsc. Łączny stan wychowanków w dniu wizytacji wynosił 30. Faktycznie jednak liczba nieletnich w placówce wynosiła 24 wychowanków z tego powodu, iż 3 podopiecznych przebywało na uciezkach, 2 było w szpitalu, 1 nieletni był urlopowany. W placówce nie było podopiecznych, którzy mieliby ukończony 18 r.ż.

3. Personel

W skład kadry pedagogicznej Ośrodka wchodzi 19 osób, w tym 6 osób to nauczyciele gimnazjum funkcjonującego w placówce, a 9 etatów przeznaczonych jest dla wychowawców. Ponadto w placówce zatrudniony jest psycholog, pedagog, logopeda oraz terapeuta pedagogiczny. Wszyscy nauczyciele posiadają wykształcenie wyższe pedagogiczne.

Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: wychowawcę i pracownika ochrony. Dodać należy, że zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora placówki, w latach 2013 - 2014 (do dnia wizytacji) nie było postępowań dyscyplinarnych czy karnych prowadzonych wobec pracowników MOW. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki.

W 2013 r. w placówce zrealizowano dla personelu następujące szkolenia: uzależnienie we współczesnym świecie (organizowane przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej), dopalacze więcej wiemy skuteczniej działamy (organizowane przez Powiatową Stację Sanitarno – Epidemiologiczną m.st Warszawy), kryzys w szkole (organizowane przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy). Ponadto zgodnie z informacją przekazaną przez dyrektora wszyscy pracownicy są przeszkoleni z zasad udzielania pierwszej pomocy.

W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, wychowawcom, psychologowi i pedagogowi warto zapewnić także dodatkowe szkolenia m.in. ze sposobów radzenia sobie ze stresem, postępowania z wychowankiem agresywnym, pracy z traumą, ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym. Na powyższe wskazuje reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), dalej: Reguły ONZ, stanowiąca, iż *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

Ponadto korzystne byłoby zorganizowanie dla psychologa regularnej superwizji. Przy tego typu obciążającej psychicznie pracy zapewnienie superwizji wydaje się niezbędne jako czynnik z jednej strony zabezpieczający psychologa, z drugiej zaś znacznie zwiększający efektywność jego pracy.

4. Warunki bytowe

Budynek, w którym mieści się Ośrodek, zapewnia wszelkie warunki do codziennego funkcjonowania wychowanków.

W piwnicach zlokalizowano jadalnię, siłownię, pracownię plastyczną, pralnię. Na parterze znajdują się m.in. klasy lekcyjne, pracownia komputerowa oraz sala gimnastyczna. Pierwsze piętro przeznaczone jest na sypialnie wychowanków.

Sypialnie wychowanków są 1 – 6 osobowe, znajdują się w nich łóżka, szafy do przechowywania rzeczy osobistych oraz biurka. Ich stan można określić jako dobry. Jedyna sypialnia jednosobowa przeznaczona jest dla wychowanka chorego zakaźnie. Na ścianie tego pomieszczenia widoczne były wyraźne zabrudzenia, w związku z czym przedstawiciele KMP zalecają odmalowanie tego pokoju. Wizytujący zauważyli, że w pokojach nie zapewniono odpowiednich warunków do nauki i odrabiania lekcji, ponieważ na ich wyposażeniu nie było stolika ani biurka. Jednakże zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora odrabianie lekcji oraz zajęcia wyrównawcze odbywają się w salach lekcyjnych. Pokoje wyposażone są w tapczany i metalowe piętrowe łóżka koszarowe, które posiadają drabinki oraz zabezpieczenia górnego poziomu. Wychowankowie mają możliwość przyozdabiania ścian zgodnie ze swoimi zainteresowaniami.

W rozmowach indywidualnych nieletni nie zgłaszali uwag odnośnie warunków bytowych panujących w internacie.

Do dyspozycji nieletnich jest również świetlica (osobna dla każdej grupy), w której mogą spędzać czas wolny. Wychowankowie korzystają także z przylegającego do świetlicy grupy I aneksu kuchennego, wyposażonego w kuchenkę, mikrofalówkę, opiekacz oraz czajnik.

Każda grupa wychowawcza ma swoją łazienkę wyposażoną w umywalki, miski ustępowe oraz natryski. W ocenie wizytujących warunki sanitarno–higieniczne są dobre, zapewniające intymność podczas korzystania z kąpielni i załatwiania potrzeb fizjologicznych. Jedynie w toalecie III grupy wizytujący stwierdzili znaczne zawilgocenie sufitu. W ostatnim czasie przeprowadzony był remont dachu i zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora stwierdzona przez wizytujących usterka zostanie usunięta w ramach gwarancji wykonawcy remontu. Wychowankowie mogą także samodzielnie prać swoje rzeczy w pralkach.

W budynku Ośrodka znajduje się odpowiednio wyposażona sala gimnastyczna. Przylega do niej magazyn, w którym przechowywany jest sprzęt sportowy.

Odzież z której chłopcy nie korzystają na co dzień przechowywana jest w magazynach poszczególnych grup.

Uwagę wizytujących zwróciły zainstalowane w większości okien kraty. W ocenie wizytujących w placówce wychowawczej, jaką jest młodzieżowy ośrodek wychowawczy, nie powinno odwoływać się do tak opresyjnych metod ochrony. W ocenie przedstawicieli KMP wskazane jest zastąpienie krat innymi zabezpieczeniami o mniej dotkliwym charakterze.

Odwiedziny wychowanków odbywają się w pokojach lub klasach lekcyjnych.

Monitoringiem wizyjnym objęto teren zewnętrzny oraz korytarze. Obraz z kamer przechowywany był przez 9 dni, jednakże wskutek awarii w czasie wizytacji możliwy był jedynie podgląd obrazu kamer. Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne¹ do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla

---

¹ Wystąpienie generalne Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 15.02.2010 r., sygn. RPO – 570717 – I/07/AB

legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących – w sposób bezpośredni – do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych. W sposób pośredni zagadnienie to regulowało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 163, poz. 1155 ze zm.) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2008 r. Nr 94, poz. 598.) wydane na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), zgodnie z którym Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia formę i zakres wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach lub podnoszeniu poziomu dyscypliny w szkołach lub placówkach, sposób podziału środków budżetu państwa przyznanych na realizację programu, szczegółowe kryteria i tryb oceny wniosków organów prowadzących o udzielenie wsparcia finansowego oraz zakres informacji jakie powinien zawierać wniosek organu prowadzącego o udzielenie wsparcia finansowego, uwzględniając w szczególności wymóg skuteczności i efektywności przedsięwzięć podejmowanych w ramach programu. Jak podkreślił Rzecznik Praw Obywatelskich, celem wspomnianego wyżej rozporządzenia nie jest jednak unormowanie zasad rządzących prowadzonym w szkole monitoringiem wizyjnym, ale określenie formy i zakresu wsparcia finansowego przeznaczonego na ten cel z budżetu państwa. W tym kontekście wytyczne zawarte w przepisie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy o systemie oświaty, uznać należy za niewystarczające. Jak się wydaje regulacji na gruncie ustawowym wymaga nie tylko upoważnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci monitoringu wizyjnego, ale także wskazówki merytoryczne dotyczące zasad i celów montowania kamer monitorujących, sposobu postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji, aby ograniczyć możliwość instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa. Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których mówi przepis art. 92 ust. 1 Konstytucji. Minister Edukacji Narodowej odpowiedział wówczas, że po przeanalizowaniu końcowego sprawozdania z realizacji Programu rządowego *Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach* rozważy zasadność wprowadzenia pewnych podstawowych zasad prowadzenia monitoringu w szkołach i placówkach oświatowych do przepisów ustawy o systemie oświaty. Niemniej jednak do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone.

Na pierwszym piętrze Ośrodka znajduje się mieszkanie służbowe. Droga do niego prowadzi przez klatkę schodową, którą wykorzystują również wychowankowie. W czasie wizytacji było ono zamieszkałe i pozostawało poza kontrolą personelu placówki. Oznacza to, że osoba z zewnątrz, nie będąca pracownikiem placówki w sposób nieograniczony może przemieszczać się po terenie MOW i ma dostęp do wychowanków. Dyrektor placówki pismem z dnia 18 lipca 2013 r. (MOW-4/611/2013) zwrócił się do dyrektora Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy z prośbą o włączenie powierzchni mieszkania służbowego do substancji oświatowej Ośrodka, w celu pozyskania dodatkowej powierzchni użytkowej oraz w celu zapewnienia bezpieczeństwa wychowankom. Mając to na uwadze przedstawiciele Mechanizmu zwracają się do dyrektora Biura Edukacji o jak najszybsze włączenie lokalu służbowego do substancji oświatowej placówki.

5. Sytuacja osób niepełnosprawnych

Należy podkreślić, iż placówka nie jest przystosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Mimo że w placówce nie przebywał wychowanek mający trudności w poruszaniu się, to specyfika Ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona podopiecznych może dołączyć osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim lub o kulach. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki. W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Pracownicy KMP zaznaczają, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np.

uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.), zwanego dalej: rozporządzeniem, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie, należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Ponadto zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia.

6. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowankowie podkreślali, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Wszyscy nieletni potrafili wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Ponadto podopieczni są przekonani, że ich sytuacja i zachowanie podczas pobytu w Ośrodku może się zmienić lub już zmieniła się na lepsze. Atmosfera panująca między wychowankami również zostaje oceniona przez wychowanków oraz wizytujących pozytywnie.

Rozmowy z nieletnimi oraz analiza dokumentacji nie wykazały, aby w stosunku do nieletnich stosowano środki przymusu bezpośredniego.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora placówki wychowankowie nie są poddawani kontrolom osobistym, przy przybyciu do placówki sprawdzana jest jedynie zawartość ich bagaży oraz kieszeni. Jednakże jeden z wychowanków poinformował przedstawiciela KMP, że był poddany kontroli osobistej. Należy podkreślić, iż obowiązujące przepisy nie dają personelowi MOW prawa do poddawania nieletnich takich czynnościom.

Mając to na uwadze pracownicy Mechanizmu zalecają aby kontrole wychowanków realizowane były w sposób przekazany przez dyrektora placówki.

W roku szkolnym 2013/2014 w placówce odnotowano 63 wydarzenia nadzwyczajne: 16 niepowrotów, 25 ucieczek indywidualnych, 21 ucieczek zbiorowych (2 i więcej osób) oraz 1 samookaleczenie.

W MOW obowiązują Procedury postępowania w sytuacjach kryzysowych (agresji wychowanka wobec innych osób, autoagresywnych, kradzieży dokonywanych na terenie ośrodka i poza nim, niszczenia mienia ośrodka i poza nim, ucieczki wychowanka/ucznia, stwierdzenia spożywania przez wychowanków/uczniów alkoholu i/lub środków odurzających).

Z powyższych procedur wynika, że w przypadku podejrzenia, iż wychowanek jest pod wpływem narkotyków, wychowawca pracujący z grupą w miarę możliwości przeprowadza testy na obecność narkotyków. Należy jednakże podkreślić, iż przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382) **nie dają możliwości innej osobie niż kurator sądowy** sprawujący nadzór nad nieletnim, zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu² w celu ustalenia w jego organizmie obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b u.p.n.). Należy więc uznać, że personel placówki, w tym pielęgniarka nie ma prawa zobowiązania podopiecznych do poddania się takim badaniom. Wskazane wyżej przepisy u.p.n. nie wprowadzają również zastrzeżenia, że krąg podmiotów uprawnionych do przeprowadzania testów na obecność substancji odurzających mógłby ulec rozszerzeniu na podstawie zgody rodziców/opiekunów prawnych. Za niewłaściwą należy więc uznać interpretację, zgodnie z którą zgoda rodziców może być uznana za czynnik legitymizujący wykonywanie tego typu testów. Organy państwowe zobowiązane są działać na zasadach i w granicach prawa, a zatem ich uprawnień nie można domniemywać oraz nie mogą być one nabywane w drodze upoważnienia przez uprawniony podmiot.

Odmianą kwestią jest przeprowadzenie badań na obecność w organizmie środków odurzających przez lekarzy. Lekarz jako osoba uprawniona do wykonywania m.in. badań, zabiegów medycznych i diagnostycznych, zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarz dentyści (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.) może

---

² Czynność ta polega na badaniu wydychanego powietrza, badaniu śliny i badaniu krwi - § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego (Dz. U. z 2012 r. poz. 468).

wykonać badania³ za zgodą pacjenta. Jeśli pacjentem jest osoba małoletnia, każdorazowo niezbędna jest zgoda przedstawiciela ustawowego, a w przypadku nieletniego powyżej 16 roku życia konieczna jest również jego zgoda.

Nadto treść § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie *szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem* (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226), wskazuje, że w sytuacjach kryzysowych takich jak używanie, posiadanie lub rozprowadzanie przez wychowanków środków odurzających lub substancji psychotropowych, pracownicy m.in. MOW podejmują działania interwencyjne polegające na powiadomieniu rodziców i Policji. „Narkotest”, w sytuacji podejrzenia popełnienia czynu karalnego, może wykonać funkcjonariusz Policji. W tym miejscu warto dodać, że przedstawiciele KMP rozumieją, iż dla wychowanka wykonywanie testów na obecność narkotyków czy alkoholu pod nadzorem funkcjonariuszy Policji może być bardziej stresującym doświadczeniem niż gdyby wykonywali je pracownicy ośrodka wychowawczego. W ocenie pracowników Mechanizmu kwestia ta winna zostać uregulowana w obowiązujących przepisach.

7. Dyscyplinowanie

Regulamin nagradzania i karania wychowanka określa załącznik nr 14 do statutu.

Za właściwe zachowanie wychowanek może zostać nagrodzony m.in. następującymi nagrodami: rzeczową, udzieleniem pochwały od dyrektora lub wychowawcy grupy lub klasy, udział w atrakcyjnych imprezach poza Ośrodkiem, pochwałą na piśmie wystosowaną do rodziców, włączoną do akt wychowanka, wyjazdem na przepustkę o jeden dzień wcześniej, wystosowaniem wniosku do sądu rodzinnego i nieletnich o warunkowe wcześniejsze zwolnienie z Ośrodka /zmiana środka wychowawczego np. na nadzór kuratora.

W Ośrodku obowiązuje Regulamin oceniania zachowania. Zgodnie z treścią tego dokumentu w placówce obowiązuje sześciostopniowa skala ocen z zachowania, gdzie ocena „0” jest oceną najniższą a ocena „6” najwyższą, do każdej z nich przypisano katalog kar i nagród. W placówce przyjmuje się, że oceną wyjściową jest ocena dobra (4). Zachowania, za które można otrzymać 0 punktów i punkty dodatnie, zawarte są w samym Regulaminie. Co tydzień sumowane są przyznane nieletniemu punkty. Tylko w przypadku uzyskania średniej od 0 do 2.99 oraz w przedziale 3-3.99. nakładane są na wychowanka kary, takie jak:

---

³ Wykonywanie testu na obecność narkotyków można uznać za badanie medyczne, ponieważ dotyczy pobrania krwi, płwocin, potu, płynów jamy ustnej czy moczu.

pozbawienie przywilejów określonych regulaminem, wykonywanie dyżurów porządkowych swojej grupy poza ustalonym podziałem (najniższa średnia), zakaz korzystania w piątkowy i sobotni wieczór z zajęć świetlicowych, odebrania prawa do przepustki (3-3.99). Biorąc pod uwagę, że ani Statut ani regulamin nie zawiera listy przywilejów jakie mogą być wychowankowi odebrane przedstawiciele KMP zwracają się o ich wskazanie oraz wprowadzenie do przedmiotowego regulaminu. Ponadto, w opinii KMP, kara w postaci dodatkowych dyżurów jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy.

Mechanizm wyjaśnia, iż nie ma zastrzeżeń do wykonywania przez nieletnich dodatkowej pracy na rzecz placówki w sytuacji, gdy wychowanek chce zdobyć dodatkowe punkty (lub zniwelować punkty ujemne), jeśli sam zgłasza się do wykonywania takiej pracy. Ponadto, zdaniem Mechanizmu w sytuacjach takich jak zaśmiecanie, niezmiękanie obuwia, niepozostawianie po sobie porządku, również dopuszczalne jest zastosowanie środka wychowawczego w postaci pracy porządkowej, gdyż uczy to poszanowania pracy innych osób oraz przestrzegania obowiązku dbania o czystość i porządek.

Poza wskazanymi w Regulaminie oraz w rozmowach z przedstawicielami KMP, wychowankowie informowali jeszcze o dodatkowych sankcjach w postaci odpowiedzialności zbiorowej. Przedstawiciele Mechanizmu stoją na stanowisku, że nie należy karać nieletnich za czyny, których nie popełnili, gdyż budzi to poczucie niesprawiedliwości, a często i wrogości wobec wychowawcy. Co więcej, odpowiedzialność zbiorowa stoi w sprzeczności z Regulami ONZ, które mówią: *Sankcje zbiorowe mają być zakazane* (Reguła 67). *Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów* (Reguła 70). Podobnie, zgodnie z wyżej wymienionymi Regulami *praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej* (Reguła 67).

Katalog zachowań, za które wychowanek może otrzymać 0 punktów, zawarty w regulaminie, jest racjonalnym zestawieniem. Za naganne uznane jest m.in. niewywiązywanie się z obowiązków wychowanka, niewłaściwe, niekulturalne zachowanie się na terenie placówki, poza Ośrodkiem, niewłaściwe zachowanie wobec pracowników i kolegów, naruszanie godności osobistej, naruszenie nietykalności, kradzieże, umyślne niszczenie sprzętów, przedmiotów, odzieży, zażywanie, rozprowadzanie, posiadanie narkotyków, napojów alkoholowych, tytoniu.

8. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki nieletnich zawarte są w Statucie Ośrodka oraz Regulaminie oceny zachowania wychowanka placówki.

Statut Ośrodka (system nagród i kar obowiązujący w MOW nr 4 § 3) zawiera tryb składania skarg i odwołań.

Nowoprzybyły wychowanek pierwszą rozmowę odbywa z dyrektorem Ośrodka lub jego zastępcą. Zapoznawany jest z regulaminem, pytany jest również czy w czasie konwoju nie doznał obrażeń ciała.

Regulacje Statutu dotyczące nieletnich zostały napisane prostym, zrozumiałym językiem. Regulamin oceny zachowania oraz lista praw i obowiązków wywieszona jest na tablicy korkowej, na korytarzu szkoły. Chłopcy mają umożliwiony stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Wywieszona są one również na szkolnym korytarzu.

Analiza dokumentacji MOW potwierdziła, że zapoznanie się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w Ośrodku nieletni poświadczą własnoręcznym podpisem.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowanek może utrzymywać kontakty ze światem zewnętrznym poprzez odwiedziny, korespondencję oraz rozmowy telefoniczne.

Zasady odwiedzin uregulowane zostały w Regulaminie odwiedzania wychowanków, zgodnie z którą odwiedziny rodziców/opiekunów prawnych/, rodzeństwa, członków najbliższej rodziny, znajomych mogą się odbywać w czasie wolnym od nauki. Ograniczenia w tym zakresie mogą być wprowadzone jedynie jeżeli kontakt ten stwarza zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa placówki lub wpływa niekorzystnie na przebieg resocjalizacji wychowanka. Odwiedziny odbywają się w odosobnionym pomieszczeniu (sypialnia chłopców, klasa lekcyjna). W tym miejscu należy podnieść, że w przypadku zastosowania wskazanych w regulaminie ograniczeń *dyrektor ośrodka niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie o powodach decyzji. Ponadto sąd może uchylić decyzję dyrektora.* [art. 66 § 5 ustawy z dnia 26 października 1984 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382 j.t.)]. W związku z powyższym pracownicy KMP zalecają uzupełnienie ww. regulamin o regulacje wprowadzające sądową kontrolę decyzji ograniczającej kontakt wychowanka z osobami spoza placówki.

Chłopcy mogą korzystać z telefonów komórkowych (przechowywane są w depozycie i wydawane o określonych porach) i bezprzewodowego aparatu stacjonarnego. Wychowankowie mają możliwość wykonywania połączeń telefonicznych na koszt placówki. Rozmowy telefoniczne wychowanków nie są kontrolowane przez personel MOW.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora Ośrodka oraz wychowanków treść korespondencji nieletnich, zarówno przychodzącej, jak i wychodzącej nie podlega kontroli. Sprawdzana jest zawartość przesyłek, czynność ta jest wykonywana przy nieletnich.

Wychowankowie uczestniczą codziennie w wyjściach na świeże powietrze. Korzystają z orlika przy ul. Chełmskiej, czy też okolicznych terenów zielonych. Organizowane są również wycieczki na baseny miejskie.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Niewątpliwie dużym atutem jest to, że w Ośrodku zatrudniona jest pielęgniarka (oddelegowana z Zakładu Opieki Zdrowotnej), dostępna w placówce codziennie w godzinach od 11⁰⁰ do 14⁰⁰. Do obowiązków pielęgniarki należy dokonanie oglądu nowego wychowanka oraz przeprowadzenie wywiadu dotyczącego stanu jego zdrowia. Z informacji przekazanych przez tego pracownika wynika, że wszyscy wychowankowie poddawani są wstępnym badaniom i bilansom zdrowotnym. Każdy z podopiecznych ma założoną kartę zdrowia.

Chłopcy korzystają z publicznych placówek służby zdrowia oraz zewnętrznego stomatologa.

11. Oddziaływania wychowawcze

Wychowankowie objęci są oddziaływaniami resocjalizacyjno-socjoterapeutycznymi, wychowawczymi oraz terapeutycznymi, które odbywają się cyklicznie w wyznaczone dni. Prowadzone są przez wychowawców, psychologa oraz pedagoga. Na terenie realizowane są zajęcia z zakresu profilaktyki alkoholowej i narkotykowej, np. nieletni mieli możliwość uczestnictwa w organizowanym przez Polskie Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii programie „Fred goes Net”. W placówce prężnie funkcjonują koła zainteresowań, m.in.: plastyczne, teatralne, sportowe (SKS), turystyki rowerowej, biblioteczne. Przy placówce działa ponadto Harcerski Klub Specjalnościowy „EXODUS”. Na terenie Ośrodka wygospodarowano pomieszczenie na harcówkę, które zostało wyremontowane i wyposażone przy udziale finansowym Związku Harcerstwa Polskiego. Każdego roku klub skupia około 10

wychowanków, którzy biorą udział w zbiórkach, akcjach harcerskich, biwakach, manewrach techniczno – obronnych. Angażują się w działalność na rzecz miasta, np.: pełnili funkcję służby pomocniczej w zabezpieczeniu uroczystości pogrzebowych po katastrofie smoleńskiej oraz szli w pocztach sztandarowych, pomagali przy umacnianiu wałów w Porcie Praskim podczas powodzi w 2010 r.(w wyniku współpracy klubu z Biurem Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego m.st. Warszawy), uczestniczyli w otwarciu muzeum w Palmirach (za co otrzymali podziękowania od prezydenta Warszawy), towarzyszyli prezydentowi Polski podczas uroczystości związanych ze Świętem Żołnierzy Wyklętych, byli obecni na uroczystościach pogrzebowych Michała Issajewicza ps.”Miś” – uczestnika akcji - zamachu na „kata Warszawy” Franza Kutscherę.

Wychowankowie Ośrodka biorą udział w zajęciach specjalistycznych (indywidualnych oraz grupowych) z zakresu psychoedukacyjnych, socjoterapeutycznych, profilaktyki społecznej i resocjalizacji, w trakcie których mają okazję wdrożyć się do systematyczności i wytrwałości w pracy, do obowiązkowości i odpowiedzialności, wykształcić pozytywne postawy życiowe, docenić prospołeczne zachowania i zaangażowanie w pracę na rzecz innych, wzmocnić swoją samoocenę, dostosować wymagania do indywidualnych potrzeb rozwojowych, nauczyć się konstruktywnie rozładowywać napięcie emocjonalne, poprawnie się komunikować, nabyć umiejętność rozpoznawania i wyrażania emocji.

Oddziaływania wychowawcze wobec każdego z wychowanków MOW prowadzone są na podstawie Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego. Analiza losowo wybranych IPET-ów wykazała, iż składają się one z kilku części. Na początku wskazane są diagnozy psychologiczne, pedagogiczne oraz logopedyczne wychowanka. Szczegółowo określone są edukacyjne i terapeutyczne cele programu, następnie ustalony zostaje edukacyjny plan pracy z nieletnim dostosowany do jego potrzeb i możliwości, określone są także formy i sposoby udzielenia pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz działania wspierające rodziców wychowanka. Wychowawca prowadzący dokonuje comiesięcznych wpisów dotyczących zachowania wychowanka. Co trzy miesiące odbywają się spotkania zespołu ds. planowania i koordynowania udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej podczas których dokonywana jest ocena efektywności podejmowanych wobec nieletniego działań.

12. Prawo do edukacji

Wychowankowie MOW obowiązek szkolny realizują w działającym przy Ośrodku gimnazjum. W tym roku szkolnym w Ośrodku funkcjonowały I, II i III klasy gimnazjum. Zajęcia prowadzone są w odpowiednio wyposażonych salach lekcyjnych, w skład pomocy naukowych wchodziły tablice interaktywne oraz rzutniki.

Nieletni kierowani do placówki często posiadają duże opóźnienia w realizacji obowiązku szkolnego, dlatego też istotną rolę odgrywa nadrabianie zaległości programowych. Wychowawcy oraz nauczyciele systematycznie monitorują postępy uczniów w nauce i zachowaniu. W celu właściwego przygotowania uczniów do realizowania podstawy programowej, personel placówki organizuje dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze.

13. Prawo do praktyk religijnych

Podczas rozmów z przedstawicielem KMP większość chłopców wskazywała, że ich prawo do praktyk religijnych jest respektowane. Chętni mogą uczestniczyć we mszy św. odbywającej się w kościele poza Ośrodkiem. Wychowankowie w rozmowach z pracownikami KMP potwierdzali, że udział we mszy św. jest dobrowolny. Jednakże jeden wychowanek poinformował wizytujących, że nie ma możliwości uczestnictwa we mszach świętych. Ponieważ przedstawiciele Mechanizmu nie mieli możliwości zweryfikowania tego zgłoszenia zalecają, aby personel podchodził do zgłoszeń wychowanków dotyczących możliwości realizacji potrzeb religijnych z odpowiednią wrażliwością. Z informacji odebranych od personelu i wychowanków wynika, że osoby innego wyznania lub niewierzące nie uczestniczą w lekcjach religii i modlitwach.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają Dyrektorowi MOW nr 4 w Warszawie:

1. Odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistych nieletnich;
2. wprowadzenie w regulaminie oceny zachowania wychowanka zmian wskazanych w pkt. 6 Raportu;
3. zamieszczenie w Regulaminie odwiedzin przepisu wprowadzającego sądową kontrolę decyzji ograniczającej kontakt z osobami odwiedzającymi;

4. przeszkolenie kadry placówki w zakresie międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka, a także radzenia sobie ze stresem, udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, postępowania z wychowankiem agresywnym;
5. zapewnienie psychologowi superwizji;
6. odmalowanie pokoju jednoosobowego;
7. odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność środków psychoaktywnych przez personel MOW;
8. usunięcie krat z okien i zastąpienie ich mniej represyjną formą zabezpieczenia;
9. uwzględnienie w przypadku przeprowadzania przyszłych prac remontowych lub budowlanych, wymagających pozwolenia na budowę, dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Dyrektorowi Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy:

1. jak najszybsze włączenie lokalu służbowego do substancji oświatowej Ośrodka.